Чыла эллаcе пролетарий-шамыч, ушныза! *Ленин—Сталин паша верч кучедалаш ямде лий!*

Ямде лий

ВЛКСМ МАРОБКОМЫН ОРГАНЖЕ
Адрес: Йошкар-Ола, Совет пӧрт, „Ямде лий“ редакций.

Марийский АССР Верховный Советын Кумышо Сессийже. Снимкыште (шолаште): Марийский АССР Верховный Совет Президиумын членже-шамыч; покшелне— Марийский АССР Верховный Совет Председатель Р. М. Мамаев да председательын заместительже-шамыч М. С. Воронова ден Ю. Х. Хайруллин; пурлаште—Калык Комиссар-шамыч.

Фото М. Чуртуковын.

Первый Созыв Марийский АССР Верховный Советын Кумышо Сессийже шке пашажым пытарен

10 июньышто, 6 час кастене, Марийский АССР Верховный Советын заседаний залешыже, 1-й Созыв Марийский АССР Верховный Советын Кумышо Сессийже почылтын.

Сессийым Марийский АССР Верховный Совет Председатель депутат Р. М. Мамаев почын.

Сессий тыгай паша радамым единогласно утверждатла:

1. 1940 ийлан Марийский АССР-ын государственный бюджетшым да 1939 ийысе бюджетшым шуктымо нерген отчетым утвердитлымаш.

2. Марийский АССР Конституцийын (Основной Законын) 14-ше статьяжым ешарыме нерген.

3. Кокымшо ден Кумышо Сессий-шамыч коклаште приниматлыме да Марийский АССР Верховный Советлан утверждатлашыже подлежатлыше, Марийский АССР Верховный Совет Президиумын Указше-шамычым утверждатлыме нерген.

Сессий ончышаш паша радамын первый пунктшо дене Марийский АССР Финансе Калык Комиссар депутат **И. А. Стемасов** выступатлен.

Марийский АССР Верховный Совет кажне статьям посна лудын, статьяшот дене, а вара тичмашынак—„1940 ийлан Марийский Автономный Советский Социалистический Республикын государственный бюджетше нерген Законым“ единогласно пенгыдемда.

Марийский АССР Конституцийын (Основной Законын) 14-ше статьяжым ешарыме нерген доклад дене депутат **А. Я. Мосолова** выступатлен.

Марийский АССР Верховный Совет Марийский АССР-ын составышкыже Волжский ден Килемарский район-шамыч образоват лымылан кӧра „Марийский АССР Конституцийын (Основной Законын) 14-ше статьяжым ешарыме нерген Законым“ единодушно приниматла.

Умбакыже Марийский АССР Верховный Совет Сессийын ончышаш паша радамжын кумышо вопросшым—„Марийский АССР Верховный Совет Президиумын Кокымшо ден Кумышо Сессий-шамыч коклаште приниматлыме да Марийский АССР Верховный Советлан пенгыдемдашыже подлежатлыше Указше-шамыч нерген“ вопросым онча.

Марийский АССР Верховный Совет „Марийский АССР Калык Комиссар-шамычын Советын составыштыже Марийский АССР Автомобильный транспорт Управленийым да Местный топливный промышленность Управленийым образоват лыме нерген Марийский АССР Верховный Совет Президиумын Указше-шамычым пенгыдемдыме верч ерген Законым“ единогласно пенгыдемда. „Тидын дене келшышын „Марийский АССР Конституцийын (Основной Законын) 44-ше статьяшкыже ешартышым пуртымо.

Марийский АССР Верховный Совет Марийский АССР Верховный Совет Президиумын Указше - шамычым единогласно пенгыдемда.

ВЛКСМ ЦК-н XI пленумжо

7—11 июньышто ВЛКСМ ЦК-н XI пленумжо лийын. Пленум тыгай вопрос-шамычым обсуждатлен.

1. Комсомольский актив дене пашам саемдымаш нерген да комсомольский аппаратын пашажым соответствующий перестроитлымаш нерген;

2. Комсомольский организацийлаште членский взносым тӱлымаш состояний;

3. Колхозлаште водоемышамычым ыштыме шотышто колхозный комсомольский организаций-шамычын пашашт нерген.

Союзын геологический картше

Пытартыш ийлаште советский геолог-шамыч вӱргене, свинец, шӧртньӧ, платина да моло тӱрлӧ полезный ископаемый-шамычын киймe шӧдӧ дене у верым муыныт. Кызыт советский ученый-шамыч тиде ископаемый-шамычын кийме верыштым ончыктышо геологический картым составитлат

Тыгай карта але марте ик элыштат лийын огыл. Тудын масштабше 1:100000.

Советский Союз Герой майор Николай Степанович Торопчин.

Советский генерал ден адмирал-шамыч

ССР Союз Калык Комиссар-шамыч Совет Йошкар Армий ден Военно-Морской Флотын высший начальствующий составшылан воинский званий-шамычым присвоитлен. Мемнан доблестный Йошкар Армий ден Военно Морской Флотын эн сай командирже-шамыч генерал да адмирал званийым налыныт.

Армий Генерал званийым Советский Союз Герой Г. К. Жуковлан, Советский Союз Герой К. А. Мерецковлан да И. В. Тюленевлан присвоитлыме.

Генерал-полковник званийым И. Р. Апанасенколан, О. И. Городовиковлан, А. Д. Локтионовлан да Г. М. Штернлан присвоитлыме. Нунын вуйлатымыштпочеш ятыр чапле сеҥымаш - шамыч ышталтыныт.

Танковый войска генерал - полковник званийым Советский Союз Герой Д. Г. Павловлан присвоитлыме.

Артиллерий генерал-полковник званийым Н. Н. Вороновлан да В. Д. Грендальлан присвоитлыме.

Шуко военачальник ден командир-шамычлан Генерал - лейтенант званийым присвоитлыме. Нунын коклаште Антонюк, Корсун, Пӱркаев, Батов, Ковалев да молат улыт.

Артиллерий генерал-лейтенант званийым: Т. А. Бесчастныйлан, Н. Ф. Дроздовлан, Н. А. Кличлан, С. А. Лебедевлан, К. Р. Мышковлан, М. А. Парсеговлан, А. К. Сивковлан, Н. Д. Яковлевлан присвоитлыме.

Авиаций генерал-лейтенант званийым П. А. Алексеевлан, Ф. К. Арженухинлан, Ф. А. Астаховлан, К. М. Гусевлан, С. П. Денисовлан, П. Ф. Жигаревлан, Г. П. Кравченколан, И. И. Проскуровлан, Е. С. Птухинлан, П. И. Пумпурлан, П. В. Рычаговлан, А. А. Самойлолан, Я. В. Смушкевичлан присвоитлыме.

Танковый войска-шамыч генерал-лейтенант званийым М. Ф. Терехинлан, Я. Н. Федоренколан присвоитлыме.

Связь войска-шамыч генерал-лейтенант званийым И. А. Найденовлан, В. И. Усовлан присвоитлыме.

Инженерный войска-шамыч генерал-лейтенант званийым А. С. Гундоровлан, Д. М. Карбышевлан присвоитлыме.

Технический войска-шамыч генерал-лейтенант званийым Н. И. Трубецкийлан присвоитлыме.

Интендантский служба генерал-лейтенант званийым А. В. Хрулевлан присвоитлыме.

Генерал-майор званийым П. И. Абрамидзелан, М. Абсалямовлан, Я. А. Аввакумовлан, Д. И. Аверкинлан, Х. Н. Аллавердовлан, П. А. Александровлан, И. И. Алексеевлан да Йошкар Армийын моло командирышт-шамычлан присвоитлыме.

ССР Союз Калык Комиссар-шамыч Совет адмирал званийым Л. М. Галлерлан, И. С. Исаковлан, Н. Г. Кузнецовлан присвоитлыме.

Вице-адмирал званийым А. К. Векманлан, Л. Г. Гончаровлан, Г. И. Левченколан, С. П. Ставицкийлан, Г. А. Степановлан, В. Ф. Трибуцлан, А. В. Штэльлан, И. С. Юмашевлан присвоитлыме.

55

Западный Европышто война

Германский информационный бюро тыге увертара: 5 июньышто Северный Францийын побережьеже гыч Лаоныш шумеш тӱҥалше германский наступлений тичмашын шукталтын. Французский армий-шамыч чыла фронтыштат чакнен каят. 12 июньлан Сомма эҥер деч югыштырак француз-шамычын чыла оборонительный линийыштым налме ыле. Французский часть-шамычым Сена эҥер вес могырыш чактарен лукмо. Руан ола германский армий кидыште улеш. Немец-шамыч Париж деч западышкыла шуко вере Сена эҥерым вончены т. Германский часть-шамыч Санли дек кок вел гычат лишемыныт, тыштыже Парижым оборонятлыше позиций-шамыч улыт. Парижыш шуаш 20 километр деч шуко огыл кодын.

Уаза-Эн канал ден Маас эҥер коклаште кредалше французский армийын частьше-шамыч шалаталтыныт да чактарен лукталтыныт. Германский войска-шамыч Реймс ден Сюип ола-шамычым налыныт.

Сен-Валери (Ла-Маншын побережьештыже) районышто авыралтше французский войска-шамыч группа судналашке шинчын шуктыдымылан лийын сдатлалтыныт. Ик французский генерал — корпус командир, ик английский да 4 французский дивизий командир пленыш сдатлалтыныт. Пленный-шамыч 20 тӱжем еҥымат эртат.

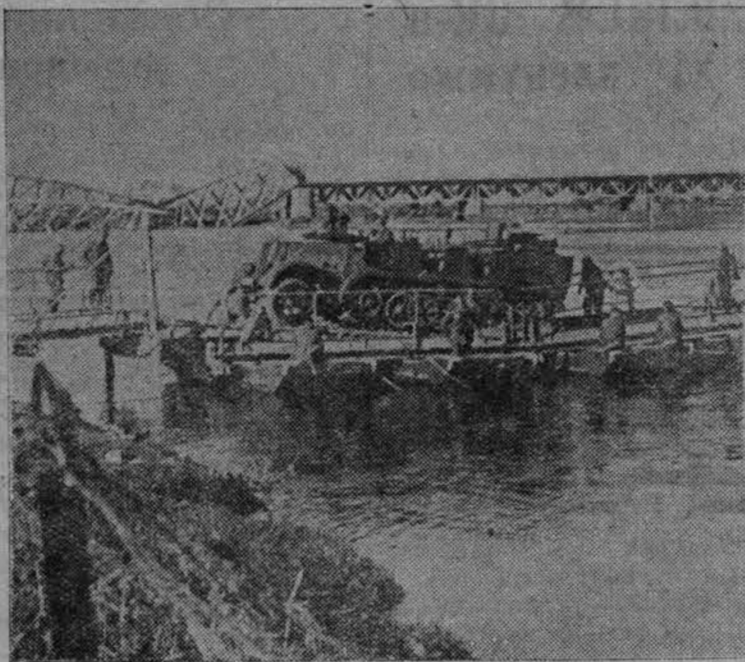
Италия ден англо-французский блок коклаште война

11 июньышто пел йӱдлан Францийын альпийский границыштыже Тунисыште да Средиземный теҥызыште военный действий-шамыч тӱҥалыныт. Итальянский самолет-шемыч Мальтым (Средиземный теҥызыште английский военно-морской базым) виян бомбардироватленыт. Мальта воктен английский ден итальянский флот-шамыч коклаште теҥызысе кредалмаш лийын. Африкыште Итальянский Сомали ден Абиссинийыште улшо итальянский войска-шамыч Английский ден Французский Сомалин границыштым вонченыт. Английский авиаций Восточный Ливийыштыже да Восточный Итальянский Африкыште ик верыш чумыргышо итяльянский войска-шамычым бомбардироватлен.

Ӱжара гыч ӱжара марте пашам ыштат

Апрельыште Дергемасе профсоюзный организаций-шамыч (Англий) тиде районышто икмыняр фабрик-шамычым обследоватлен улыт. Обследоватлымек, пале лийын: ик коваште ыштыме заводышто тӱжем кокшӱдӧ ӱдрамаш да изи ӱдыр-шамыч пашам ыштат. Нунын коклаште 14—15 ияш ӱдыр-шамыч шукын улыт.

Пашазе-шамыч чыланат пеш изи пашадарым налыт, а изи ӱдыр-шамыч ик шагатлан улыжат икмыняр кумырым велэ налыт.

Западный Европышто война. Снимкыште: немецкий моторизированный часть-шамыч Эйсель эҥер гоч вончат (Голландия).
ТАСС фото-клише.

Парижский районлаште начальный школа-шамычым петырыме

Немецкий самолет-шамыч Париж ӱмбалне чоҥештылыт.

Шукерте огыл немецкий самолет-шамычын бомбитлымышт дене шуко школа-шамычым шалатыме.

Французский правительство Парижский районлаште чыла начальный школа-шамычым петырен.

Кажне колхозын шкенжын водоемжо лийман

Вӱд чыла вереат кӱлеш: пасу ден пакчам орошатлаш, колым шукемдышашлан, шулдо акан вакш ден электростанцийым ышташ. Тылеч посна вӱд южым саемда да шудылан кушкашыже кӱлеш условийым ышта. Тидым шотыш валын Воронежский область, Таловский районысо „Железнодорожник" ял озанлык аргель член-шамыч областьысе чыла колхоз-шамычым водоем ыштыме пашам кумдан шараш ӱжыныт. Тиде пеш чапле инициатив. Нуно тений кеҥежым колхозный водоемым

ышташ (пӱям ышташ, тавым кӱнчаш) решитленыт. Пӱя йыр пушеҥгым, кустарникым шындат. А тиде пӱям сӧрастараш тӱҥалеш. Могай сӧрал вер лийшаш!

Пӱя, таве шуко лиймек, ме кукшо ийгече деч лӱдаш она тӱҥал. Пакчаш, моло вереат чарныде вӱдым шавен кертына. Пӱяште колым шараш пеш йӧнан. А лудо, комбо - шамычлан илашышт путырак сай вер!

Пӱя, таве шуко лиеш гын, вӱдат шуко лиеш. Шуко вӱд лиймек, юж влажный лиеш. А тидыже урожайлан, растенийлан пеш кӱлеш.

Таловец-шамычын тӱҥалмашышт Советский Союзысо чыла колхозлаште поддержкым налын. Нунын примерышт почеш мемнан республикысе колхозник-шамычат водоем, плотина, пӱя, таве-шамычым угыч ыштымашке да улшо водоемым тӧрлатымашке ушненыт.

ВЛКСМ Центральный Комитет комсомолец-шамычын колхозный водоем, пӱя, плотина-шамычым ыштымаште участвоватлымышт нерген специальный пунчалым луктын. Колхоз правлений дене пырля комсомолец-шамыч у водоемым ыштымашке да тушто пӱя, таве, плотина тӧрлатымашке ушненыт.

Тиде кугу кӱлешан пашаште теат, йоча-шамыч, кугу полышым пуэн кертыда. Кажне пионерский отряд, кажне звено шке вий шутымыжо семын колхозлан полшышаш улыт. Мутлан: пӱя, плотина йыр пушеҥгым, кустарникым шынден, нуным сайын ончен кертыда.

Ронгинский район Сталин лӱмеш колхозын пӱя серыштыже. Снимкыште: Елкина Марина, Яналова Анастасия, Загайнова Матрена.

Фото С. Чуршуковын.

Всесоюзный ял озанлык выставкыш пурымек, тораштак огыл, шола могырышто кугу башнян здание уло. Тиде—юннат-шамычын павильонышт.

Павильонышто юный натуралист-шамычын пашаштым ончыктымо.

Павильоныш пурымек, эн первыяк социалистический родинын юный натуралистше Павлик Морозовым сӱретлыме панном ужына. Панношто Трофим Морозовым (Павликын ачаже) судитлымашым ончыктымо. Павлик ачажын предательский пашажым лӱдде тӱжвак луктын ойла.

Мемнан йӧратыме Йошкар Армий юный шеф-шамыч деч кажне ийын лу цене воспитатлыме имньым, шӱдӧ дене служебный пий-шамычым налеш. Ик Одесский собаководческий кружок гына пограничник-шамычлан 40 служебный пийым сдатлен.

Юный натуралист-шамычын шке ончен куштымо пий-шамычым РККА-н пограничный отрядыш пумым ончыктышо панно уло.

Механизаций залыште юный техник-шамычын пашашт ончыкталтеш. Почвообрабатывающий орудийын действующий модельышт, тӱрлӧ конструкциян трактор, шурно погымо да обрабатыватлыме тӱрлӧ машина-шамыч улыт.

Механизаций залыште чыла основной модель-шамыч пульт управлений гоч (телефон гоч да кидым лупшалме дене да моло семынат) движенийыш колталтыт.

Тыштак Тбилисский средний школын 6-шо классыште тунемше Моисеев Кимын 32 миллиграмм нелытан „лилипут" электродвигательже утларак интересный. Тудо электродвигательын модельжым Нью-Йоркысо Всемирный выставкыште ончыктымо. Тунам тудо модельын нелытше 351 миллиграмм улмаш.

Шырчык мом кочкеш? Тиде йодыш шуко еҥым интересоватла. Механизация залыште „механический шырчык" уло. Йоча-шамыч тудым ончымек, шырчыкын мом кочмыжым, мыняр кочмыжым раш пален налыт.

Растениеводство залыште юный мичуринец-шамыч шке сеҥымашыштым ончыктат. Юный селекционер Миша Соломахын (Харьков) у сорт „Комсомолец" шыдаҥже уло. Тудо шуко ияш шыдаҥым размножатла. Гибрид-шамычын нӧшмыштым Советский Союз мучко шарен.

Тиде залыштак юный натуралист-шамычын сеҥымаш пашашт ончыкталтеш: Салиева кодшо ий кеҥежым 17 тонн хлопокым поген. Саражитдинова кум квадратный метр кумдыкышто 60 килограмм виноградым налын.

Растениеводства зал воктенсе оранжерейыште лимон, апельсин, мандарин, грейпфрут, тӱрлӧ цветочно-декоративный растений-шамыч улыт.

Ботаник уголокышто растенийын кушмыжым висыме прибор уло. Тӱрлӧ прибор-шамыч растенийын кушмыжым шкеак висат да возат. Ик интересный прибор уло, тудо приборын полшымыжо дене растений питательный веществаже ок сите гын, сигналым пуэн кертеш.

Кугу фото монтажыште Запорожский область Юрентальский средний школын 6-шо классыштыже тунемше Петр Григоревкон интересный пашажым ончыктымо. Петя яра жапше годым ял озанлыкын вредительышт ваштареш виян кучедалеш. Тудо кодшо ий капкан да моло йӧн дене 1.842 сусликым пытарен. Петялан сусликым пытараш дрессироватлыме „Джульбарс" пийже кугун полша.

Животноводство павильонышто юный животновод, птицевод, зоолог-шамычын пашаштым кумдан ончыктымо.

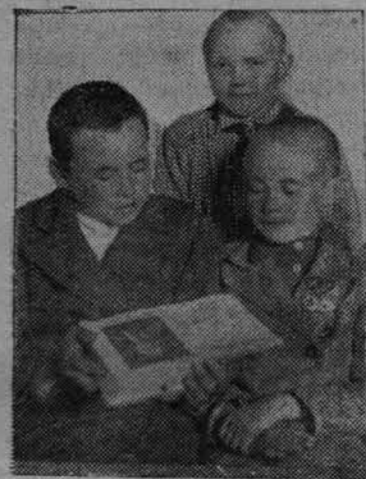

Каникулым веселан эртарат

Кугу-Мушка начальный школышто тунемше-шамыч каникул жапым веселан эртарат. Туныктышо Н. О. Масленникова, тунемше-шамычым сай организоватлен. Шукерте огыл тудын вуйлатыме дене тунемше-шамыч организованно чодраш, олыкыш, пасуш экскурсий дене мийышт. Тунемше-шамыч тӱрлӧ растенийым да насекомый-шамычым шуко поген кондышт да нуным школыш сдатлышт.

Тугак тунемше-шамыч художественный литературым эре лудыт. Теве Вася Росляков „Шевченко" книгам, Павел Росляков „Робинзон крузо" книгам лудыт. Адак тунемше-шамыч кинош, постановкыш организованно коштыт. Вийышт шутымо семын колхозланат полшат.

Росляков Илья.
Сернурский район,
Коклала НСШ.

Кужмарий НСШ-те тунемше Елкин Иван тунемше йолташыже-шамычлан „Творчество народов СССР" книгам лудеш.

Фото Вася Загайновын.

Весела каныш

Мый Козмодемьянск оласе 2-шо номеран начальный школышто тунемам. Тений III-шо классым чыла предмет денат „хорошо" отметка дене тунемын пытаренам. Каникул жаплан канаш Йошкар-Олашке, Слава чӱчӱм деке толынам. Мый але Йошкар-Олам первый гана ужынам. Толмемлан вашке пел тылзат шуэш, ынде ятыр йоча-шамыч дене палыме лийынам. Ме кашакын чодрашке пеледыш погаш, прогулкыш коштын улына. Какшан эҥерыш кол эҥыраш миена.

Тышке толмекем „Большевник изумрудного города" книгам лудын пытаренам, кызыт „Капитанская дочка" книгам лудам.

Адак Муза дене коктын „Большая жизнь" кинофильмым ончен улына, мыланем кино пеш келшыш. Тиде кечылаште республиканский музейыш каяш шонем.

Олег Шеин.
Йошкар-Ола.

Республиканский „Таир" пионерский лагерьыште каныше-шамыч.

Фото М. Чуршуковын.

„ТАИР" ПОЧЫЛТО

12 июнь. Тыгыде йӱр йӱреш гынат, „Таирысе" пионер-шамыч павильонлаштышт огыт кий. Нуно волейбол дене модыт, лӱҥгалтылыт, „гигантские шаги" манмаште пӧртыт. Южышт эҥерым налын, колым кучаш каят. Ик отрядысе пионер-шамыч линейка деныс трибуным сӧрастара, весе пеледыш погаш чодраш кая. Изирак йоча-шамыч моторный пуш дене коштыт.

Таче тиде лагерьым торжественно почмаш лиеш. Садлан нунын деке уна-шамыч толыныт: Марийский АССР Просвещений Калык Комиссар Музуров йолташ, ВКП(б) Обком деч Темерешев йолташ, ВЛКСМ Обкомын секретарьже Замятин йолташ, Йошкар-Ола гороно вуйлатыше Зуева, молат. Лагерьыште каныше южо пионер-шамычын ачашт-авашт толыныт. Нуно шке икшывыштын кузе канымыштым ончен коштыч.

Мертвый час эртыш. Йоча-шамыч чайым йӱыч. Жап 4 шагатат пелэ. Лагерь открытийлан тӱрыс ямде: пионер-шамыч ер воктенысе линейкыш строй дене шогалыныт. Мӱндырчын горн да барабан йӱк лишемаш тӱҥале. Дежурный звено толеш, тудо флагым нӧлташ тӱҥалеш.

Отряд вожатый-шамыч лагерьысе дежурныйлан рапортым пуышт: нунын отрядыштышт мыняр еҥ, линейкыш мыняр еҥ толыныт... Дежурныйжо лагерь начальниклан рапортоватлыш. Лагерь начальник Новоселов йолташ йоча-шамычым лагерь почмаш дене саламлыш. Вара пытартышлан каласыш:

— Лагерьым почмашеш шотлена!..

Дежурный звено барабан да горн йӱк почеш флагым нӧлтыш.

Йоча-шамычым Темерешев йолташ лагерь почмаш дене саламлыш. Ойлен пытарымекыже 3-шо отряд лӱм дене пионер Шарнин Геннадий тудлан — почетный уналан, пионерский галстукым чиктыш да пеледыш орам пуыш. Моло выступатлыше-шамычат йоча-шамычлан сайын канашышт желатлышт.

* * *

Кужу вара мучашыште йошкар флаг лойга. Марийский республикысе пионер-шамычын лагерьышт — „Таир" почылтын! Ынде лагерьыште чыла кружок-шамыч пашам ышташ тӱҥалыт. А нунын кружокышт шуко: авиамодельный, радио, фото, физкультурный, БГСО, юннат кружок, Осоавиахим общество.

Теве Йошкар-Оласе 6-шо №-ан школышто тунемше Бахмутов Толя мом ойла:

— Мыйым 4-ше классым чыла предмет денат отлично тунем пытарымемлан „Таирыш" колтышт. Ынде тыште мый ик тылзе жап веселан канаш тӱҥалам. Тыштак шкемын мечтамат шуктем: ЮВС значоклан нормым сдатлем. А кок значок: БГСО да ПВХО мыйын уже уло.

Отряд-шамыч лагерьым почаш линейкыш погыненыт.

Фото М. Чуршуковын.

Толя семын шуко йоча-шамыч оборонный значок-шамычлан нормым сдатлаш тӱҥалыт.

— Шокшырак кече тӱҥалеш гын, ме йӱштылашат тӱҥалына, — маныт йоча-шамыч.

Йыв. Федотов.

Отлично канем

Тений мый кумышо классым „хорошо" да „отлично" отметка дене тунемын пытарышым.

Кызыт кеҥеж каникулым веселан эртарем. Кажне эрдене физкультурный зарядкым ыштем. Зарядка ыштымаш тазалыкым пеҥгыдемдаш кугун полша. Тиддеч вара тӧрланымек, сурт коклаште тыгыде пашам ышташ полшем. Яра жап годым художественный литературым, газета ден журнал-шамычым лудедем.

Йолташем-шамыч дене пырля чӱчкыдынак чодрашке, пасушко коштына. Олыкышто, чодраште растений, насекомый-шамычым поген коллекцийым, гербарийым ыштена. Погымо коллекций, гербарий-шамычым школыш сдатлена.

Мый шукыж годым Паня Алексеева йолташем дене коктын Кордемка,677 Тоштеҥгер эҥерыш да моло вереат коштына. Животный ден растений-шамычын илышыштым, нунын развитийыштым эскерен шогем. Природым эскерымашым возаш дневникым ыштенам.

Шокшо кече лиймек, йӱштылаш, могырым калитлаш тӱҥалам.

Рая Загайнова.
Ронгинский район,
Кужмари НСШ.

Кеҥеж [illegible]

Толын шуо
Чечен-сылне кеҥежна.
Ой, моткочак
Куаналын шӱм-кылна.
Теле мучко
Мый отлично тунемынам,
Испытаньым
Чыла отлично сдатленам.

Санден мыйым
Колтат лагерьыш канаш,
Пӱнчӧ-шамыч
Шогат тушто йырым-ваш.
Йога тушто
Чылгыжалын Ошлана, —
Тиде верыш
Канаш меже каена.

Пешак сае
Чинче вӱдышкӧ пураш,
Вӱд йымачын
Чылтак кол семын ияш.
Эша сае
Чевер кечыште кияш, —
Нӧргӧ капым
Кече дене калитлаш.

Ай, моткочак
Кече умыр, могай сай.
Сайын кане,
Мод, куане шер теммеш.
Сталин вождьлан
Куаналын таум ыштем,
Мемнан илыш
Пиалан да сай улеш.

Макс Майн.

Орел-охотник

Е. ЯНГЕЛЬДИН

ОЙЛЫМАШ.

Эр. Мӱндӱрвӧ-мӱндӱрнӧ кече нӧлталтеш. Тудым курык кокла гыч ош шикшла койын эркын кӱзышӧ тӱтыра петырен. Ош тӱтыра кӱшкӧ, лум вуян курыкла вуйышко кӱзен, нугыдемеш да пылышке савырна. Лум вуян курыкшамыч кече волгыдо дене янда семын волгалтыт.

Давлет лӱман шоҥго казах-охотник, пчалым ваче гочшо сакышат, кидешыже кӱжгӧ коваште дене ургымо пижгомым чийыш. Вара пижгом чийыме кидышкыже кугу орелым кӱзыктен шындыш да, имне ӱмбаке кӱзен шинчын, аул гыч лектын, ола-вула койшо курыкла коклашке кудале.

Орел имне тӧрштылтыме еда лӱҥгалт кая. Тудо кошар кӱчан йолжо дене охотникын кидшым чот кормыштен кучен. Вуйжо коваште колпак дене чикталтын. Сандене тудо нимомат ок уж. Кушкыла каймыжымат ок пале, но охотышко каймыжым раш шижеш.

Давлет лузга пунан кугу упшыжо йымачын мӱндӱрмӱндӱр курык вуйлашке ончал колта. Давлетын шинчаже пӱсӧ; тудо кажне курык шелшым, курык йымалне шарлен кийше лап верлам, кажне чоҥгам ужеш.

Ончылнырак изи курык шелше раш палдырна. Курык шелше мӱндӱркӧ шуйнен кая. Шелше пундашке, ужарген койын, тыгыде чашкер шогат.

Давлет имныжым шупшыльо да изи курык велыш шикшалте. Курык вуйыш кӱзен шумек, йырым-йыр ончаш тӱҥале. Ӱлнӧ, тура серан курык коклашке, изи чашкер воктене, ала-мом тарванылмыжым ужо. Давлет тудым чарныде онча, тарванышым шинча ончычшо ынеж йомдаре. Но тарванымаш кенета йомо.

Ынде Давлет шаҥге тарванылме верыш огыл, а шола велышкырак, чодра мучашкыла онча. Тиде жапыште пушенге йымачын кок янлык толын лектыч. Нуно чашкер воктек шинчычат, вуйыштым кӱшкӧ шуйышт: ала курык вуйым ончат, ала иктаж могай ӱпшым шижыныт. Давлет палыш: тиде — пирешамыч. Тудо йӱкым лукде, орелжым кидше гыч вачышкыже шӱкале. Пчалым кидышкыже налын, чашкер деч торалштырак шинчыше пирым лӱяш ямдылалте. Пчалым виктен шуктымек, курокым шупшылаш тӱҥалмыже годым гына пире кенета шеҥгек тӧрштылтыш да чашкер кӧргыш чымалте.

— А-а, те тыге? мемнан деч садак огыда утло, — шоналтыш Давлет. Пчалым вачышкыже сакен, орелым шола кидышкыже волтыш, тудын вуйжо гыч колпакым кудаше. Орел, калпак гыч утлышынак, шӱйжым шуялтен шке йыржe ончылташ тӱҥале. Тудо озажын кӱштымыжым вуча. Умшажым каралтен шулдырыжым „лӱж-лӱж" модыкта.

Давлет орелын кок йолжым иктеш ыштен кучыш да кӱшкӧ шуэн колтыш. Шкеже орелын кушкыла, кузерак чоҥештымыжым онча.

Орел, шулдырыжым шарен, шӱйжым кужын шуен, южышко писын нӧлталте. Теве тудо, озаж деч ятырак мӱндӱркӧ торлен, курыкла да курык шелшыла ӱмбалне лойген йыр пӧр-

деш. Вуйжым савыркала, шылын кудалше янлык-шамычым кычалеш.

Давлет орелын кажне гана савырнылмыжым тӱслен онча, кушкыла лупшалтмыжым эскера.

Кенета орел шулдырлажым шке капше воктен погрен нале, йолжо-шамычым шеҥгаке шуялтыш да, кӱшыч шуымо кӱ семын, южым шелын чашкер ӱмбаке шуҥгалте. Тудо вичак ик йолжо дене пирын тупешыже пиже, вес йолжо дене тудын нержым умшажым ишен кучыш, а пӱсӧ нерже дене пирын кок шинчажымат чӱҥгалчӱҥгал лукто.

Орел ден пире чотак кредалаш тӱҥальыч. Пире, умшаже ишалтмылан лийын, орелым пурлын ок керт. Орел йымалне почанеш.

Пире койыш, шуҥгалт возо. Пытартышлан, орел пирын шоягоремжым коккум гана „чок-чок" чӱҥгал шындыш. Ындыжым пире йӧршын колыш, ныл йолжымат шуялтыш.

Давлет, орелын чашкерыш шуҥгалтмекыже, икмыняр жап вучалтыш да, ынде кычкыралаш жап шо налтен — „Малай! Малай! Малай!" — манын орелым шке декыже ӱжаш тӱҥале.

Ик жап гыч орел курык коклаce чашкер гыч чоҥештен лекте. Мӱндӱрчынак коеш; тудын йолыштыжо пире кеча. Тудым орел тупшо гыч кучен сакен.

Орел вигак Давлет дек чоҥештен тольо. Тудын воктен толын шинче да, „кольдрок-кольдрок" йӱкым луктын, озаж деч кочкаш йодаш тӱҥале. Давлет сумкаже гыч шылым луктын орел ончыко шуыш.

Орелын кочкын теммекыже, Давлет тудын вуйышкыжо адакат калпакым чиктыш. Пирым мешак ден вӱдылын имне ӱмбак пыштыш. Орелым шола вачышкыже кӱзыктен шындев, имне ӱмбак кӱзен шинче да мӧҥгешла чымалте.

Темше орел Довлетын вачыштыже шып нерен шинча. Имне тошкалме еда, эркын лӱҥгалтын кая.

Тыгай книга-шамычым лудса

Мемнан элысе великий писатель-шамычын произведенийышт

А. С. Пушкин. „Сказка о попе и о работнике его Балде". „Сказка о рыбаке и рыбке". „Сказка о мертвой царевне и о семи богатырях". „Сказка о золотом петушке".

М. Ю. Лермонтов. „Ашик-Кериб". Турецкий йомак.

Приключений-шамыч

М. Твен. „Приключения Гекльберри Финна".

Д. Шульц. „Синопа—маленький индеец".

Исторический рассказ-шамыч

С. Злобин. „Салават".

С. Злобин. „Степан Разин".

Мемнан родинын обороныжо нерген

„Боевые годы". Гражданский война нерген рассказ-шамыч. Е. Герасимов, М. Эрлих. „Щорс".

Пӱртӱс илыш гыч

Г. Замчалов и О. Перовская. „Остров в степи".

Э. Сетон-Томпсон. „Животные герои". Рассказ-шамыч.

Айдемын мом ыштымыжым да изобретатлымыже нерген

Н. Бобров. „Чудесные крылья".

Н. Григорьев. „Полтора разговора".

М. Ильин. „Черным по белому".

* * *

Чыла нине книга-шамычым 4-ше классыште тунемше йоча-шамычлан лудаш темлена. 5-ше, 6-шо классыште тунемше-шамычат кӧ тиде книга-шамычым лудын огытыл гын, лудаш кӱлеш.

Колибри кайык. Ковер - апликаций. Гужавинын пашаже (Сернурский педучилище II-шо курс) республиканский олимпиадыште ончыкталтеш.

Детский спортивный соревнований-шамыч

8—12 июльышто Горькийыште спортын кеҥеж видше дене кустовой детский соревнований эртаралтеш. Тиде соревнованийыште Горьковский ден Кировский область-шамыч, Татарский, Удмуртский, Чувашский, Мордовский да Марийский республикшамыч гыч участвоватлаш тӱҥалыт.

18 июльышто Горькийыште Российский Федерацийсе детский спартакиада почылтеш.

Марийский республика гыч кустовой детский спартакиадыш 20 юный легкий атлетик да 16 пловец-шамыч колталтыт. 1—2 июльышто Йошкар-Олаште республиканский детский спартакиада лиеш. Спартакиадыште Горькийыш колташ команда ойыралтеш.

Эн куштылго мотоцикл

Тудын нелытше кумло килограмм гына. Куштылго алюминиевый сплав дене ыштыме. Мотоциклын рульжо складной. Тиде мотоцикл ик иностранный летчикын, тудо мотоциклжым чоҥештымыже годым пеленже чӱкыдын налеш. Летчик пустынеш вынужденный посадкым ыштымыже годым, лишыл ялыш мотоцикл дене каен кертеш.

Самолет шассиште пулемет

Боевой машинлаште, даже кугу бомбардировщикыштат пулеметым шындалаш верпеш шагал. Садланак самолетышто кок пулемет деч шуко шындаш ок лий. Шукерте огыл граница вес велне пулеметым самолетын шассиешыже шындаш тӱҥалыныт. Нине пулемет-шамычым самолетын фюзеляжше гыч виктарат.

Кӱчык увер-шамыч

◆ Тений 10 июньышто Йошкар-Оласе йоча санаторий почылтмылан 10 ий темын. 1930 ийыште санаторийыште 30 йоча канен, 1939 ийыште 270 йоча лийын.

◆ Тений Энгельс олаште (Немцев-Поволжье АССР) 9 национальный республикын физкультурный спартакиадышт лиеш. 23-25 июньышто Йошкар-Олаште отборочный республиканский спартакиада эртаралтеш.

◆ Маргосиздат тиде кекечылаште М. Шкетанын однотомникшым луктын шукта. Тыште М. Шкетанын эн сай ойлымашыже, пьесыже да очеркше-шамыч улыт.

◆ Йоча творчествым ончымо республиканский олимпиада 24 июньышто почылтеш.

АРА ? ШАП

ОТВЕТ

(28 майыште лекше „Ямде лий" газетым ончо).

Кок пий

Ныл штрихым тыге удыралман.

Эн ончыч чын ответым колтеныт: Андреев Василий (Моркинский район, Кугу-Кожлаял НСШ), Алексеев Александр (Моркинский район, Кугу-Кожлаял НСШ), Михайлов Василий (Моркинский район, Нур'ял ял).

Отв. редактор—П. А. КЛЮКИН.

Йошкар-Ола, Маргосиздатын типографийже. Уполн. Марглавлита № 554.